

ДО ІСТОРІЇ ОГІЄНКІВСЬКОГО РУХУ

Марія Якубовська

м. Львів

ЛІДІЇ ШЕВЕЛО (Л. С. ХУДАШ) — 85 ПЕДАГОГ, ЕТНОГРАФ, ПОЕТЕСА

15 лютого 1912 р. Лідії Сергіївні Шевело (Худаш Л. С.), кандидату педагогічних наук, доценту, відомій українській поетесі, лауреату літературної премії «Гілка Золотого каштана», лауреату Огієнківської премії в галузі громадської, політичної та духовної діяльності – 85 років.

Лідія Шевело (Худаш Л. С.) народилася 15 лютого 1927 р. в м. Дубровиця Рівненської області, де закінчила дев'ять класів. В 1944-1945 рр. навчалася на підготовчих курсах при Київському педагогічному інституті, вступила на філологічний факультет названого інституту. З 1945-1949 рр. – студентка української філології Львівського державного педагогічного інституту. Вийшла заміж за студента Худаша Михайла, прийняла прізвище чоловіка, а в поетичній творчості зберегла дівоче прізвище – Шевело. З 1949 по 1952 рр. – аспірантка Київського науково-дослідного інституту педагогіки, відділу методики української літератури. В аспірантурі Лідія Сергіївна під керівництвом відомого ученого-методиста, доктора педагогічних наук, професора Т. Ф. Бугайко написала кандидатську дисертацію «Вивчення прози І. Я.Франка в 9-му класі середньої школи», яку успішно захистила у 1957 р. і отримала диплом кандидата педагогічних наук. У цьому ж році у видавництві «Радянська школа» вийшла друком її монографія «Вивчення повісті І. Я. Франка «Борислав сміється» в школі».

У 1952-1956 рр. працювала старшим викладачем методики викладання української літератури Кременецького педагогічного інституту. З переведенням кафедри української літератури у Львівський державний університет ім. І. Франка вона – викладач методики викладання української літератури у Львівському педагогічному інституті. З 1961 по 1963 рр. Лідія Сергіївна працює в. о. доцента кафедри української літератури Львівського держуніверситету ім. І. Франка. З 1963-1968 рр. – в. о. доцента кафедри педагогіки і психології Львівського держуніверситету. У 1964 р. їй присвоєно вчене звання доцента кафедри педагогіки і психології. З 1968 по 1973 рр. працює доцентом кафедри педагогіки і психології Львівського державного університету ім. І.Франка. За період її праці в університеті вийшли друком такі монографії: «Вивчення творчості Івана Франка в школі». – К. : Рад. школа, 1962; «Вивчення творчості Марка Вовчка в школі». – К. : Рад. школа, 1964; брошури: «Ювілей Т. Г. Шевченка в школі» – Львів, 1964, «Франківські дні в школі». – Львів: Каменярь, 1967, «Консультації як форма навчальної роботи у вищій школі». Методичний посібник. – Львів, 1972.

У 1973 р. на кафедрі педагогіки і психології було обговорено і рекомендовано до захисту докторську дисертацію Л. С. Худаш «Урок української літератури в середній школі (проблемний, дослідницький метод викладання)». В 1974 р. вийшла друком монографія Л. С. Худаш «Підвищення ефективності уроку з літератури» (К.: Радянська школа). Заслужений вчитель України з Полтавщини у рецензії «В пошуках ефективності», надрукованій в часописі «Друг читача» в 1974 р., писав: «Книжка містить багато матеріалу з погляду пробудження творчих пошуків у щоденній роботі вчителя-словесника... Це ще один корисний посібник в методичній бібліотеці вчителів-словесників. Корисність його в тому, що він спонукує вчителя до пошуків нових, ефективних шляхів вивчення літератури в школі, літератури, як явище мистецтва». Та захистити докторську дисертацію не вдалося. В часи правління В. Щербицького в Україні йшла жорстока боротьба радянської влади з т. зв. «українським буржуазним націоналізмом». У Львівському держуніверситеті ім. І. Франка на основі сфабрикованих матеріалів позбавили праці відомих українських вчених, докторів наук, професорів І. І. Ковалика, Ю. К. Редька, Ф. І. Науменка.

А Лідію Худаш, як претендента на науковий ступінь доктора наук, позбавили права працювати за спеціальністю навіть в середній школі. Після двох років поневірянь у пошуках роботи, їй, як відомій ученій, на свій ризик і страх запропонував посаду молодшого наукового співробітника директор Музею етнографії і художнього промислу Юрій Григорович Гошко. У музеї, який згодом став Львівським відділенням Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії (нині Інститут народознавства НАН України), Лідія Сергіївна перекваліфікувалася на етнографа, досліджувала такі наукові теми, як: «Сім'я і сімейний побут поліщуків (в ретроспективному розвитку)», «Світосприймання і вірування». Результати досліджень надруковані у книзі «Общественный, семейный быт и духовная культура населения Полесья» (Минск: Наука и техника, 1987). У 1982 р. вийшла монографія Л. С. Худаш «Дитячі та юнацькі свята» (К.: Наукова думка). Надруковано 10 брошур з української обрядовості. У 1975 р. Лідія Худаш одержала звання старшого наукового співробітника.

Участь у науково-етнографічних експедиціях на теренах України сприяла поетичній творчості Лідії Шевело (Л. С. Худаш), якій вона повністю віддається у суверенній Україні. У її ужитку – дванадцять поетичних збірок: «Росинка». – Львів: Каменярь, 1985; «Дивокрай – Полісся» – К., 1990; «З поетичного щоденника». – К.: Рад. письменник, 1990; «З народних витоків». – К.: Український письменник, 1992; «Таїна богині Флори». – Львів: Каменярь, 1995; «Сповідь душі». – Львів: Кобзар, 1997; «Нероздільне». – Львів: Кобзар, 1999; «Барвисте диво нашої землі». – Львів: Сполом, 2001; «Сувіття». – Львів: Кобзар, 2004; «Зоря на небі засвітилась». – Львів: Сполом, 2006; «Радість і біль». – Львів: Кобзар, 2007; «Різнобарвність». – 2010. Вибрані поезії в двох томах. – Львів: Кобзар, 2006; Біобібліографічний покажчик. Лідія Сергіївна Худаш (Лідія Шевело). – Львів: Кобзар, 2007; «Різнобарвність» – Львів: Кобзар, 2010 р.

У листі до Лідії Шевело від 18.01.2008 р. Іван Григорович Матвійас, доктор філологічних наук, професор пише:

«Високоповажна, Лідіє Сергіївно!

Книжки Ваші одержав, щиро дякую. Біобібліографічний покажчик засвідчує Ваш великий внесок в українську культуру. У ньому об'єктивно оцінена Ваша творчість як поетеси й культурного діяча. На таке відзначення Вашої діяльності Ви повністю заслужили.

«Вибране» прочитав з великим задоволенням. Серед порушених і талановито оспіваних Вами питань історії і нашого сьогодення на особливу увагу заслугує Ваше вболівання за рідну мову. Звертає на себе увагу мовне багатство Ваших творів. Мова Ваших віршів мелодійна й барвиста. У ній вміло використовується середньополіські говіркові елементи, які органічно зливаються з літературною мовою і збагачують її».

Понад 80 віршів Лідії Шевело покладено на музику. Побачили світ трипесенники: «Голос мого Полісся», композитор Галина Мартиненко. – Львів : «Українські технології», 1999, «З глибини серця», композитор Віра Євтушек. – Львів : «Українські технології», 2001, «Рослинні голоси», композитор Віра Євтушек. – Львів : «Українські технології». – 2003.

У 2005 р. у видавництві «Кобзар» вийшла друком книжка про Лідію Шевело «Співачка Поліського краю». Автор – Марія Слободян, доктор філософії, професор. У книзі два розділи: «Наука і поезія – два крила» і «Співачка і дослідниця Поліського краю», де Лідія Сергіївна представлена і як педагог, етнограф і поетеса.

Микола Алексієвець, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України у листі до Лідії Сергіївни від 12.06.2010 р. пише:

«З великим інтересом і внутрішнім задоволенням ознайомився з книжкою Марії Слободян «Співачка Поліського краю», в якій авторці вдалося так чудово донести до загалу про Вас, як відомого українського науковця, що пройшов складний шлях професійного зростання. До цього ми більше знали Вас як знану поетесу України, авторку багатьох поетичних збірок. Ваша багаторічна наукова робота, глибоке знання літературного процесу, обізнаність з народними традиціями й звичаями, а також невичерпна енергія дозволили створити поетичним словом історію Поліського краю, його красу та неповторність. Особливо приємно, що Ви написали вірші, адресовані саме нашому рідному Поліссю, нашої батьківській Дубровиці, її славній багатотомовій історії, неповторним її людям і особистостям, які займають вагоме місце в українській історії. Ми щиро вдячні за радість і громадянський смисл спілкування із поезією нашої поетеси. Впевнений, що поетична майстерність і наукові знання, досвід дозволять і надалі так успішно й наполегливо реалізовувати Ваші творчі плани та задуми, особливо щодо написання про наш рідний Поліський край, Дубровицю, її мешканців. Зичу і надалі так продуктивно й всебічно, поєднуючи жіночу чарівність та наполегливість, відстоювати все те, що є для нас рідним і важливим. Дубровичани цінують Вашу активну позицію, патріотизм і високу внутрішню культуру».

Завдячуючи ювіляріці Лідії Сергіївні, побачили світ книжки: Віра Огієнко. «Наш родич Іван Огієнко» та Дмитро Грицько-Цяпка «Вибрані поезії» (воєня легендарної УПА, який проживав в Австралії).

У 2002 р. Лідія Шевело році нагороджена медаллю та дипломом лауреата літературної премії «Гілка золотого каштана» за збірки поезій «Неродільне і барвисте диво нашої землі», а також за особистий внесок у виконання статутних завдань Асоціації письменників художньо-соціальної літератури. У 2008 р. Лідії Сергіївні присуджено Огієнківську премію у галузі громадської, політичної та духовної діяльності та диплом лауреата.

У 2011 р. у видавництві «Кобзар» вийшла у світ книга «Листи відомих особистостей і шанувальників творчості Лідії Шевело (Худащ Л. С.)». Збірник складається з трьох розділів. У першому – листи до авторки відомих учених, літературознавців, письменників, учасників визвольних змагань, учителів. У другий розділ увійшли окремі листи шанувальників творчості Лідії Шевело з

України і зарубіжжя. У третьому – Подяки і Грамоти від різних установ і громадських організацій за подаровані автором поетичні збірки і книжки.

Поетеса бере активну участь у громадському житті: є членом Львівської організації Національної спілки письменників України, членом Міжнародної асоціації письменників баталістів і мариністів, членом президії Клубу українських письменників Львівщини, членом Вченої ради і ректорату Міжнародної організації «Мала академія літератури і журналістики», членом правління Львівського крайового товариства «Рідна школа».

Кандидат філологічних наук, доцент

Марія Якубовська

З поезій Лідії Шевело

Вибране

Свіча

Дубровице! Твоє я дитинча,
Пишаюся, що я твоєї проби,
І ти для мене, мов свіча
В підсвічнику у золотій оздобі.
Як морок перейшов крутий мій шлях,
Свіча то пригасала, то чадила...
Та я знедолено блукала б по світах,
Коли б свічу ту в серці погасила.

Хлібина

Кому довірити хлібину –
У ній весь сенс мого життя?
В дорозі вітер дув не в спину,
А сік в обличчя почуття.
Домішані ще диво-злаки,
Аби поживніша була,
А це – духовності ознаки,
Той всім за смаком підійшла.
І хто візьме її в торбину,
Полісся сходить так, як я,
Аби спекти свою хлібину –
Тоді спочне душа моя.

14.01.1996 р.

До 115-річчя від дня народження видатного українського вченого, державного і церковного діяча Івана Огієнка, Митрополита Іларіона. Світлій його пам'яті.

Владика думки і науки (Диптих)

I

Владика думки і науки
Пройшов через пекельні муки.
Творив вселюдське на чужині,
А серце билось для України.

Могутню в ній вбачав державу!
У незаконні, та по-праву
Зневажену українську мову –
Державності тривку основу –
Увів в науку, у господа...
Бо мова – то душа народу!
Очолив в УНР освіту,
Про українську дбав еліту
І напрям дав народній школі,
Щоб підростали в ній соколи.
І нині вдячні освітяни
За мудрі настанови, плани.
У 115-ті роковини
У суверенній Україні
Зійшлись вклонитися землиці,
Що додала снаги Владиці, –
У Винники, поблизу Львова,
Де стежка пролягла Франкова.
В гранітний Знак – у пам'ять вісну
Вдихнули постать ту величну,
Щоб люд у пору йшов грозову
І на пораду, настанову:
Служити Богу й Україні
І не зневіритись в людині.

29.06.1998 р.

II

В моїй кімнаті, за столом,
Де Муза повсякчас витає,
Де я орудуй пером
Чийсь дух неначе надихає.
Світлина в рамці ожива
Творця, отця Іларіона –
І я вникаю у слова
Вкраїни славного патрона,
Що їй поклав він на Олтар
Свій розум й мрії сокровенні –
О той душі безцінний дар –
І благодатний, і спасенний.
На мову – український скарб –
Поклав Святе Письмо величне,
Увів у православний храм,
З амвона провіщав їй вічне.
Даю Владиці я обіт,
Що в серці скарб не поховаю,
А понесу в бентежний світ
Людського поступу й розмаю.

06.08.1998 р.

Українська мова

О, мово рідна, невмируща,
Хоча не в кожній хаті суца.
Віки в зневазі виживала,
За тебе голос подавала
Центральна Українська Рада,
Від Огієнка йшла порада,
Як рідну мову шанувати
Та її статус підіймати
До світових державних мов
У світлі райдужних обнов.
Тепер ти, мово, у Законі
І перейшла усі кордони.
Пора манкрутам зрозуміти,
Що кращої немає в світі:
Бо то є мова материнська,
Живе в ній сила велетенська,
Щоби духовно збагатитись,
Своїм походженням гордитись.

9.04.01 р.

Отримано: 15.03.2012 р.

Валерій Смолій

Інститут історії НАН України

ОЛЕКСАНДРОВІ ЗАВАЛЬНЮКУ – 60 ЛЮДИНА СУМЛІННОЇ Й ПОДВИЖНИЦЬКОЇ, ПРАЦІ

Ректор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Олександр Михайлович Завальнюк належить до когорти осіб, добре знаних в інтелектуальному просторі життя сучасного українського суспільства. Знаних не завдяки офіційним високим посадам, титулам, нагородам чи статкам, а добрими справами невтомної сумлінної й подвижницької праці на ниві безкорисливого служіння людям і Батьківщині. Саме завдячуючи їх енергії, дієвій волі, ініціативності, таланту мислити неординарно, масштабно й творчо, продовжують розвиватися, попри існуючі, вкрай несприятливі, обставини, освіта, наука, медицина й інші сфери гуманітарного буття соціуму. Саме їм в епохи розламів, потрясінь і криз випадає нелегка ноша слугувати промоторами якісних перетворень, стержнями нових формацій, що народжуються в суспільстві у процесі його вдосконалення. Висловлюючись образніше, скажемо, що вони становлять собою «сіль землі» народу українського, виступаючи носіями, хранителями і примножувачами його фундаментальних чеснот і традицій. Як правило, особистості такого масштабу завжди є творцями самих себе: духовних якостей соціо-психологічного образу, соціального статусу, авторитету, життєвої позиції тощо. І в цьому ракурсі постать О. Завальнюка не є виключенням. Все, чого досяг і ким